

AASTA TURVAVÄRAVATEGA

Elo Tulmini sõnavõtt raamatukogu 196. aastapäeva tähistamisel 19. juunil 1998

Tere ja palju õnne kõigile !

Ameerikas Nashville'is elab üks ärimees, kelle nimi on Jackson Brown. Ta on kirjutanud "Väikeste elujuhiste raamatu", milles jagab elujuhiseid ja nõuandeid oma pojale Adamile. Täna tagasihoidlikku etteastet kirjutades mõtlesin, et kuna härra Browni raamatut on müüdud üle 10 miljoni eksemplari ja see on tõlgitud 20 keelde, miks ei võiks ta nõuanded ka meile teiega korda minna.

Niisiis esimene nõuanne:

KÄI KORD AASTAS SELLISES KOHAS, KUS SA VAREM POLE OLNUD.

Siin ma siis olenegi, et rääkida teile natuke teemal "Aasta turvaväravatega". Teine tera on teile, armsad kuulajad:

ÄRA USU KÕIKE, MIDA SA KUULED, ÄRA KULUTA KÕIKE, MIS SUL ON, EGA MAGA NII PALJU, KUI TAHAD.

Turvaväravate saamise mõttest meie raamatukogule kuni väravate saabumise ja ülespanekuni läks ikka õige mitu aastat.

ÄRA KUNAGI OSTA ELEKTRIRIISTU TÄITURULT!

Mõte turvaväravatest hakkas idanema 1985. aastal, kui tollane raamatukogu direktor Laine Peep käis Moskvas rahvusvahelisel raamatunäitusel. Seal nägi proua Peep Šveitsi firma "3 M" turvaväravaid, mis olid demonstreerimiseks töökorras üles seatud. Meiepoolne soov need väravad endale saada jäi katki valuuta nappuse ja ühe tähtsa mehe allkirja puudumise tõttu vormistamisdokumentidel. Firma "3 M" Põhjamaade kontori esindaja Rootsis härra Wahlberg oli väga huvitatud nende müümisest meile. Asjatult lootis ta, et murrab läbi nõukogude bürokraatiast. Moskva tahtis neid väravaid ise ka, aga neile rootslased müüa ei tahtnud. Ehk taheti näidata oma sõltumatut joont Venemaaga asjade ajamisel!

Muide, Moskvas juhtus juba näituse esimesel päeval üht-teist. Esimesel päeval külastasid näitust eranditult kutsutud prominendid, tähtsad ja tähtsust täis tegelased. Päeva lõpuks oli neist turvaväravates "piiksuga" vahele jäänud umbes sadakond.

PEA MEELES, ET INIMENE, KES VARASTAB MUNA, VÕTAB KA TIBU!

Oleme ikka veel mõtte juures turvaväravatest, kuid

KUI SA LEIAD MIDAGI, MIDA SA VÄGA TAHAD, ÄRA MÕTLE RAHALE JA ÄRA AJA VÄIKESI EBAMEELDIVUSI SEGI TÕELISTE PROBLEEMIDEGA.

Probleemid aga jätkusid. 1989. aastal kohtus Laine Peep Toronto Eesti Fondi esindaja härra Väärsiga ja palus temalt abi ning toetust väravate ostuks. Härra esindaja leidis, et meil on isegi palju töötajaid ja tööjõud odav. Valvaku me ise, milleks veel väravaid vaja.

1990. aastal võttis Malle Ermel tollase direktorina firma "3 M" Rootsi esindaja kaudu uuesti üles küsimuse meile turvaväravate muretsemiseks. Härra Wahlberg, kes on selle firma Rootsi filiaali müügi ja turunduse juht Põhjamaades, oli loomulikult asjast endiselt huvitatud. Kuulutati konkurss ostuks. Konkureeris juba ülalnimetatud firma üksi, sest meie eelistus kuulus talle. Miks eelistasime firmat "3 M"? Sest meiepoolsed tingimused, et turvaribad ei oleks nähtavad, et oleks võimalik deaktiveerida ja aktiveerida piiramatult arv kordi, said just selle firma väravate puhul täidetud. Eestis on sama firma turvaväravad üleval veel tehnikaülikooli raamatukogus ja nad olevat väga rahul oma väravatega. Meil aga jäi ostu sooritamise järele rahanappuse taha pidama.

KUI SINU UKSELE KOPUTAB SOODUS VÕIMALUS, PALU TAL JÄÄDA LÕUNALE!

Me ei tea, mitu lõunat härra Olesk oma *lobbütöö* käigus Tartu linnavolinikega ära söi või kas ta üldse söi, aga kasutan siinkohal härra Browni nõuannet

LAS MÕNI ASI JÄÄB SALADUSEKS.

Tõde on see, et 1997. aasta linnaeelarvest eraldati ülikooli raamatukogule raha turvaväravate ostuks. Nagu me teame, on meil lugejaid-linnaelanikke 10 tuhat ja 798, siin hulgas on ka 1563 põllumajandusülikooli üliõpilast.

Suvi 1997 kulus turvamiseks ja sügisest 1997 olid väravad juba töös. Ja algaski meile ja lugejatele uus elu — elu koos turvaväravatega. Turvaväravate maksumus oli 1. märtsi 1997 seisuga 455 000. Kaks korda osteti juurde turvaribasid, mis rahakursi muutuse tõttu läksid oodatust kallimaks. Seega kokku maksis värav 570 000 kr. Väravaid hooldavaks firmaks sai Tallinna firma "Mentor".

ELU ON ARENG. ME KÕIK OLEME NAGU ROHELISED TOMATID, MIS KÜPSEVAD ELU AKNALAUAL!

Eriti hästi küpsevad muidugi uhkelt disainitud infolaua taga kontroll-laua töötajad. Töö seal pole kerge. Eriti segab neid sage põhjuseta "piiksumine" väravate vahel. Kuigi nagu mulle ütles üks asjatundja, et kõigil olevat ka seal põhjus. Kahjuks ei tunne ma turvavärava ehitust ega ta hingeelu ja piirdun vaid infolaua märkmete kausta ja nn. rahvaluule kogumisel saaduga.

ÄRA KAOTA USKU KELLESSEGI. IMESID JUHTUB IGA PÄEV.

Nüüd väljavõtteid kaustikust:

1. Üks värav reageerib igale külastajale 30 sekundi jooksul. Ütleb vist tere.
2. Sisenemisel värav reageeris — kummikutele, kingakreemile, isiklikele raamatutele.
3. Pika uurimise tulemusena — signaal lugeja kaelas oleva keti peale.
4. Väljapääsuvärav reageeris annetusena saadud teise raamatukogu raamatu peale.
5. Värav karjus põhjuseta.
6. 1965. a. ilmunud raamatu peale tegi värav häält.

7. Värav reageeris kühvlile ja harjale koristaja käes.
8. RVL-i laenutatud raamatu peale reageerib selle tagastamisel.
9. Reageerib noormehe pükstel oleva metallist pandla peale.
10. Reageerib telefonikaardile.
11. Sissepääsuvärav ajuti ülierk ja elurõõmus, teinekord terake tuim.
12. Ühel märtsikuu päeval otsustas turvavärav ärritada töötajat, kes lauas istus, ja andis praktiliselt terve päev valehäiret. Analoogete märkustega võiks jätkata veel, sest

TEE NII, ET ILUSAD HETKED KESTAKSID VÕIMALIKULT KAUA.

Nüüd pisut juhtumisi infolauast.

1. Väljapääsuvärav hakkas “piiksuma” lugejale laenutatud raamatu peale. Töötaja saadab lugeja tagasi laenutuspunkti. Lugeja jõuab uuesti väravasse, raamat ikka “piiksub”, töötaja saadab uuesti lugeja “piiksu” kustutama. Lõpuks on töötaja nii tüdinud ja tahab teada, mis raamat see on, mis nii visalt “piiksub”. Raamat oli “Avameelne MADONNA. Sex. Kes on see tüdruk?”. Kommentaar kaustikust: “Värava antennid liiguvad raskekaalulise kliendi puhul küllalt suure amplituudiga. Turvavärav kisas paar korda järjest nendele, kellel polnud midagi kaasas. Kuid mis on “piiksuva” raamatuga turvavärava vahele jääva lugeja lemmiksõna? See on sõna “unustama”.”

PEA MEELES, ET MIDAGI OLULIST EI TOIMU KUNAGI ENNE, KUI KEEGI JUHUST KASUTAB!

2. Lugeja väidab, et unustas ajakirja “Haridus” seljakotti.
3. Lugejal kaasas lugemissaali raamat, mille unustas tagastada. Jooksis tagastama.
4. Lugejal kotis lugemissaali raamat, värav “piiksus”. Lugeja arvas, et see raamat tal kodust kaasas.
5. Saali raamat oli unustatud laenutatud raamatu vahele. Järeldus: kogemata mapi või mingi muu eseme vahele sattunud raamatud tavaliselt turvaväravas “piiksubvad”.

ELU KOOSNEB 10% SELLEST, MIS MINUGA JUHTUB JA 90 % SELLEST, KUIDAS MA SELLELE REAGEERIN.

6. Üks konkreetne juhtum elust. Lugeja Tõnn-Siim oli pannud õppe-lugemis-saalist võetud EE 9. köite püksivärvli vahele ja üritas väravast sööstjooksu. Värav reageeris “piiksumisega” ja tänu töötaja kiirele reageerimisele peeti noormees kinni. Tema aga väitis, et leidis entsüklopeedia köite WC-st ja see polevatki meie raamatukogu raamat. Loomulikult sai poiss omad vitsad kätte.

7. Lugeja, kellel kaks raamatut kaasas, püüab väljuda, kuid värav reageerib ja infolaua töötaja saadab ta tagasi “piiksu” maha võtma. Tagasi tulles lugejal enam raamatuid kaasas ei olnud. Siit järeldus, et osa ebaausaid lugejaid proovib ja katsetab katseeksituse meetodit — ehk pääseb puhtalt läbi. Näiteks RR-i turvaväravas proovitakse vahel kambameetodit. Nagu teame, RR reeglina koju ei laenuta, on vaid erandid. Esimene väljuja hajutab töötaja tähelepanu, teine uinutab valvsuse ja kolmas marsib raamatuga välja. Vahel harva pidi ebaausus võitmagi.

ÄRA KUNAGI VÕTA KELLELTKI ÄRA LOOTUST — SEE VÕIB OLLA AINUS, MIS TAL ON!

Üldiselt siiski turvavärvate olemasolu distsiplineerib meie lugejate enamust. Üks meeslugeja palunud kord lugemissaali töötajat, et võtke ikka “piiksu” kindlasti maha, värvav niigi karjub mu peale, mis ta veel siis teeb, kui “piiksu” maha ei võta.

Turvavärvav meeldib ausatele lugejatele, kes leiavad, et see on ikkagi samm edasi. Jääb küll väike tõrge põhjusega “piiksuva” värava vahele jäädes.

Küsisin pisteliselt kolleegidelt, kuidas siis tundub elu koos turvavärvavatega? Lugemissaalide töötaja arvates on lugejad hoolsamaks läinud, raamatuid pole avariilult kadunud ei rohkem ega vähem, täpselt ei oska öelda, sest uut inventuuri pole tehtud. Perioodil enne turvavärvavaid varastati rohkem raamatuid, nüüd rebitakse avariilult raamatust vajalikke lehekülgi (näitan raamatut “История философии”). Siiski on hea, et turvavärvavad on, arvas ta.

Uudiskirjanduse näituselt vabanesid näituse valvajak-töötajad. Raamatute kadu pole seal suurenenud. Tegelikult on kadu iga kaitsevariandi puhul ja see on 0,5%. 1980-ndatel aastatel olevat meie raamatukogu kaoprotsent olnud 5%. Turvavärvavate turvakindlus peaks olema 95%. Euroopas on kadu ilma turvavärvavatega 6%, koos turvavärvavatega aga peaks see olema 3%.

Õppe-teeninduspunktidest kuuldu: “Me ei arva, et turvavärvav halb oleks. Turvastamine aga ei välista lehtede väljarebimist. Lugeja teab täpselt, mida rebida ja eriti kannatavad õppe-lugemissaali brošüürid.”

Töötaja teenindusest: “Teinekord võtad ise “piiksu” halvasti maha, nühid ja nühid — kaua sa nühid. Värvavas aga ikka raamat “piiksub”.”

Õppekirjanduse lugemissaali töötaja: “Pilt on avariilult hoolimata turvavärvavatest üpris troostitu. Kuigivõrd kaob vähem pakse raamatuid.” Ja teenindajate arvamused lõpetab töötaja teaduskirjanduse kojulaenutusest: “Suure teeninduskoormuse ja töötaja näpuvea tõttu jääb vahel “piiksu” võtmata mõnel raamatul ja see on asjatu lugeja jooksutamise. Häirib, et sageli “piiksub” meie arust see värvav asjata.”

Veel ei ole normaalne see, et väljudes lugejal raamat ei “piiksu”, sisenedes majja aga sama raamat “piiksub”. Sellistel juhtudel on värava funktsioon pea peale pööratud. Turvavärvavate vajalikkuses ei kahelnud siiski ükski minu poolt küsitletu. Üks ülemus arvas, et elu koos turvavärvavatega on muretum jne.

Avariilult hulk ja osatähtsus on seoses turvavärvavate tulekuga tunduvalt kasvanud. Euroopas raamatukogus näiteks, kui avariilult on 1000 raamatut, siis aastas kaob seal, kus on turvavärvavad — 5 raamatut, raamatukogus, kus pole värvavaid, on raamatute kadu 60 raamatut aastas. Meie raamatukogus olevate turvavärvavate tegelik kasutegur selgub aja jooksul. Aasta on siiski lühike aeg tegemaks väga suuri ja põhjanevaid üldistusi, järeldusi — ja võrreldes ülikooli raamatukogu 196 aastaga on see vaid hetk.

AGA AEG AJALT KINGIB ELU SULLE IMELISI HETKI. NAUDI NEID.

Lõpetuseks olgu nii:

KUI SA OSTAD MIDAGI, MIS MAKSAB ROHKEM KUI 50 KROONI, KÜSI, MILLISTEL TINGIMUSTEL VÕETAKSE SELLES POES KAUPA TAGASI.

Olete minuga nõus, et meie oma turvavärvavaid omanikfirmale ei tagasta. Ja ära looda, et raha toob sulle õnne. Palju õnne meile kõigile. Tänan.